

Rekommendationer om förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen

IDENTIFIERA, TRYGGGA OCH AGERA

Till social- och hälsovården för ledning och tillsyn
av den lokala och regionala verksamheten

ISSN 1236-2050

ISBN 978-952-00-2588-5 (inh.)

ISBN 978-952-00-2589-2 (PDF)

Pärmbildena: Annakaisa Ojanen, Plugi

Layout: AT-Julkaisutoimisto Oy

Tryckning: Universitetstryckeriet, Helsingfors 2008

SAMMANDRAG

Rekommendationer om förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen. Identifiera, trygga och agera. Till social- och hälsovården för ledning och tillsyn av den lokala och regionala verksamheten. Helsingfors 2008. 40 s. (Social- och hälsovårdsministeriets publikationer, ISSN 1236-2050, 2008:10) ISBN 978-952-00-2588-5 (inh.), ISBN 978-952-00-2589-2 (PDF)

Kommuner samt lokala och regionala organisationer med ansvar för social- och hälsovården effektiviserar det våldsförebyggande arbetet och arbetar för ett tidigt ingripande i våld. Det är viktigt att verksamhetsmodeller och praxis som tagits fram inom ramen för olika projekt införlivas till en bestående del av social- och hälsovårdens bas- och specialtjänster samt att verksamhetens omfattning och kontinuitet tryggas.

Syftet med rekommendationerna är att stödja och främja det lokala och regionala arbetet mot våld i nära relationer och inom familjen och att minska de problem och kostnader som orsakas av våldet.

Rekommendationerna framhåller vikten av strategisk planering. Arbetet mot våld baserar sig på handlingsplaner. Arbetet bör vara koordinerat och bygga på konkreta modeller. Det är också viktigt att höja personalens yrkesmässiga färdigheter i att ingripa mot våld och bidra till ökad forskning och utveckling inom området.

Det behövs adekvata serviceformer och vårdmodeller för olika grupper som utsätts för våld i sina familjer eller i sina nära relationer: barn och unga, äldre personer, handikappade och utvecklingsstörda. Också personer som brukar våld behöver hjälp.

Rekommendationerna betonar vikten av att frivilliga organisationer sluter upp kring det våldsförebyggande arbetet.

Kommunernas revisionsnämnder utvärderar rekommendationernas effekter. Regionala organisationer, till exempel social- och hälsovårdens

samverkansområden, utvärderar resultaten av rekommendationerna samtidigt som de bedömer sin egen verksamhet.

På nationell nivå styrs och utvärderas det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer och inom familjen av social- och hälsovårdsministeriet, Kommunförbundet, Stakes och länsstyrelserna.

Nyckelord

familjevåld, förebyggande, handlingsprogram, utvärdering, service

TIIVISTELMÄ

**Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset.
Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen.
Helsinki 2008. 40 s. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja, ISSN 1236-2050, 2008:10) ISBN 978-952-00-2588-5 (nid.), ISBN 978-952-00-2589-2 (PDF)**

Kunnat ja sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavat paikalliset ja alueelliset organisaatiot tehostavat lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyä ja varhaista puuttumista väkivaltaan. Eri hankkeissa kehitettyjä toimintamalleja ja työkäytäntöjä on tärkeää juurruttaa osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erityispalveluja ja turvata toiminnan kattavuus, jatkuvuus ja pysyvyys.

Näiden suositusten on tarkoitus tukea ja edistää paikallista ja alueellista työtä lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja siitä aiheutuneiden ongelmien vähentämiseksi.

Suosituksissa korostetaan strategisen suunnittelun tärkeyttä. Väkivallan vastainen työ perustuu toimintaohjelmiin. Työn tulee olla koordinoitua ja mallinnettua. Tärkeää on myös parantaa henkilöstön ammatillisia valmiuksia puuttua väkivaltaan ja lisätä aihepiirin tutkimus- ja kehittämistyötä.

Väkivallasta kärsiville eri ryhmille tarvitaan asianmukaisia palvelu- ja hoitomalleja ja -muotoja, jotka vastaavat väkivaltaa perheissä kokevien lasten ja nuorten ja siitä kärsivien vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten tarpeisiin. Myös väkivaltaa käyttävien henkilöiden on saatava apua.

Suosituksissa korostetaan, että kansalaistoiminta on kunnissa tärkeää kytkeä mukaan väkivallan ehkäisytyöhön.

Kuntien tarkastuslautakunnat arvioivat suositusten toteutumista. Alueellisissa organisaatioissa, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueilla, suositusten toteutumista arvioidaan samalla, kun niiden omaa toimintaa arvioidaan.

Valtakunnallisesti lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyä ohjaavat ja arvioivat yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriö, Kuntaliitto, Stakes ja lääninhallitukset.

Asiasanat

arviointi, ehkäisy, palvelut, perheväkivalta, toimintaohjelmat

SUMMARY

Recommendations for the prevention of interpersonal and domestic violence. Recognise, protect and act. How to guide and lead local and regional activities in social and health care services. Helsinki 2008. 40pp. (Publications of the Ministry of Social Affairs and Health, Finland, ISSN 1236-2050, 2008:10) ISBN ISBN 978-952-00-2588-5 (pb), ISBN 978-952-00-2589-2 (PDF)

The local and regional organisations responsible for municipal social and health care services are intensifying their effort in the prevention of and early intervention in interpersonal and domestic violence. It is important to integrate the models and practices developed in different projects into the primary and specialised services in social and health care, and to ensure the coverage, continuity, and permanence of the functions.

The recommendations now issued aim at supporting and promoting local and regional work for the prevention of interpersonal and domestic violence, and reducing problems caused by it.

The recommendations stress the importance of strategic planning. Combating violence is based on action programmes. It must be coordinated and manualized. It is also important to improve the professional skills of the staff both to intervene in violence and to increase research and development in this area.

Appropriate service and care models are needed for the different groups suffering from violence: forms that meet the needs of the children and adolescents experiencing violence in families and of the older people and of people with disabilities or intellectual disabilities suffering from violence. Perpetrators of violence should also receive help.

The recommendations emphasise that it is important to link civic activity in municipalities to the prevention of violence.

The municipal inspection boards will assess the implementation of these recommendations. In regional organisations, such as in the cooperation areas of social and health care services, the implementation of the recommendations is assessed at the same time as their own activities are assessed.

At the national level the prevention of interpersonal and domestic violence is guided and assessed in cooperation by the Ministry of Social Affairs and Health, the Association of Finnish Local and Regional Authorities, the National Research and Development Centre for Welfare and Health (Stakes) and the State Provincial Offices.

Key words

Action programmes, domestic violence, evaluation, prevention, services

INNEHÅLL

SAMMANDRAG	3
TIIVISTELMÄ.....	5
SUMMARY.....	7
REKOMMENDATIONERNA I NÖTSKAL.....	10
FÖRORD	12
INLEDNING.....	14
REKOMMENDATIONERNAS SYFTE OCH MÅL.....	16
DEFINITIONER	17
REKOMMENDATIONER TILL KOMMUNER OCH LOKALA AKTÖRER	19
1 Strategisk styrning och planering.....	19
1.1 Ansvar, ledning och arbetsfördelning.....	19
1.2 Handlingsprogram och -planer.....	20
2 Personalens professionella beredskap	21
3 Tjänster som behövs	22
3.1 Förebyggande tjänster	22
3.2 Tjänster för våldsoffer	23
3.3 Tjänster för barn och unga som utsatts för våld	25
3.4 Tjänster för äldre, handikappade och utvecklingsstörda som utsatts för våldt.....	26
3.5 Hjälp för våldsbenägna personer	27
4 Medborgaraktivitet för att förebygga våld	28
5 Dokumentation och statistikföring	28
6 Information och påverkan.....	29
UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING AV EFFEKTERNA	31
KÄLLLITTERATUR.....	32
BILAGOR.....	34
Bilaga 1. Att föra våld på tal – en checklista	34
Bilaga 2. Förekomsten av våld i parrelationer och inom familjer	36
Bilaga 3. Internationellt samarbete för förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen	37

REKOMMENDATIONERNA I NÖTSKAL

Kommunen fattar beslut om arbetsfördelningen mellan förvaltningarna när det gäller förebyggande av våld samt beslutar om vem som svarar för och leder det förebyggande arbetet.

Det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer och inom familjen ingår i kommunens välfärdsstrategi och säkerhetsplaner samt i verksamhetsplanerna för sådana social- och hälsovårdsorganisationer som arbetar med stora befolkningsunderlag.

De anställda inom social- och hälsovården bör få ökade professionella kunskaper om hur våld i nära relationer och inom familjen ska förebyggas och hanteras. Vid personalutbildningen tar man hänsyn till behovet av särskild kompetens som krävs för att hjälpa personer som blivit offer för sexuellt våld eller utnyttjande.

Kommunerna eller deras samverkansområden har en handlingsmodell för arbetet mot våld som innehåller förebyggande verksamhet, service med låg tröskel, akuttjänster, såsom skyddshem och krishjälp, tjänster som är specialiserade på förebyggande av våld samt långvarigt stöd och terapitjänster för människor med traumatiska våldsupplevelser.

Förebyggande av våld som riktar sig mot barn och unga, tidigt ingripande samt tryggad service utgör ett av social- och hälsovårdens prioriterade områden.

Tjänster för äldre, handikappade och utvecklingsstörda som blivit utsatta för våld i nära relationer eller inom familjen bör utvecklas och göras mer tillgängliga.

Personer som brukar våld mot familjemedlemmar eller andra närstående bör få stöd och hjälp med att bemästra sin våldsbenägenhet och ta ansvar för sina gärningar.

Frivilliga organisationer, församlingar och myndigheter sluter upp kring våldsförebyggandet.

Inom social- och hälsovårdens klient- och patientarbete bör man förbättra dokumentationen och statistikföringen av våld i nära relationer och inom familjen.

Inom social- och hälsovårdens förvaltningsområde genomförs informations- och kampanjverksamhet för förebyggande av våld i närrelationer och inom familjen och för att minska de problem som våldet medför. I all kommunal verksamhet framhålls betydelsen av icke-våldsamma handlingssätt.

Kommunernas och samkommunernas ledning har ansvaret för måluppfyllelsen, uppföljningen och utvärderingen.

FÖRORD

Våld i nära relationer och inom familjen kränker individens mänskliga rättigheter och utgör ett hot mot jämställdhet, hälsa, livskvalitet och befolkningens säkerhet. Våld i nära relationer och inom familjen är ett allvarligt problem som orsakar dödsfall. Det är viktigt att olika förvaltningsgrenar och frivilligorganisationer med gemensamma krafter på alla sätt arbetar för att förebygga våldet.

Social- och hälsovårdsministeriet och Kommunförbundet hoppas att dessa rekommendationer fungerar som ett verktyg för den kommunala social- och hälsovårdens planerings- och utvecklingsarbete i syfte att förebygga våld i nära relationer och inom familjen.

Största delen av tjänsterna för våldsoffer och förövare i nära relationer tillhandahålls av frivilligorganisationer. Det är viktigt att det finns klara regler inom servicesystemet om hur ansvaret fördelas mellan den kommunala social- och hälsovården och andra aktörer som arbetar med våldsfrågor. I annat fall hamnar dessa frågor lätt i skymundan. Ingripandet i våld förutsätter multiprofessionellt samarbete, länkar mellan olika tjänster och effektivt informationsutbyte.

Våld i nära relationer och inom familjen bör förebyggas och arbetet mot våld utvecklas enligt på förhand fastslagna metoder för ledning och styrning inom den föränderliga kommun- och servicestrukturen.

Våld är en stor hälsorisk och föranleder kostnader både för individen, familjen och för samhället. Enligt en försiktig bedömning uppgår de direkta kostnaderna för familjevåld årligen till 91 miljoner euro.

Dessa rekommendationer ger riktlinjer för att styra och leda det lokala och regionala våldsförebyggande arbetet i nära relationer och inom familjen. Syftet med rekommendationerna är att stödja och främja det lokala och

regionala arbetet för att förebygga våld i nära relationer och inom familjen och för att minska de problem och kostnader som orsakas av våldet.

Rekommendationerna har formulerats av social- och hälsovårdsministeriet i samarbete med representanter för Finlands Kommunförbund, länsstyrelserna och kommunerna. Under beredningen har organisationerna inom området blivit hörda. Rekommendationerna grundar sig på den kunskap och erfarenhet som samlats under det nationella våldsförebyggande utvecklingsarbetet samt på internationella rekommendationer.

Helsingfors i maj 2008

Social- och hälsovårdsministeriet Finlands Kommunförbund

Omsorgsminister *Paula Risikko* Verkställande direktör *Risto Parjanne*

Kanslichef *Kari Välimäki* Direktör *Jussi Merikallio*

INLEDNING

Våld i nära relationer och inom familjen kränker individens mänskliga rättigheter och utgör ett hot mot jämställdhet, hälsa, livskvalitet och befolkningens säkerhet. Det är viktigt att olika förvaltningsgrenar och frivilliga organisationer med gemensamma krafter på alla sätt arbetar för att förebygga våldet.

Enligt FN:s konventioner om mänskliga rättigheter (bilaga 3) svarar de nationella regeringarna för förebyggandet av våld mot kvinnor och barn och annat våld i nära relationer och inom familjen samt för våldets konsekvenser. Våld i nära relationer och inom familjen är svårt att observera eftersom både offret och förövaren på grund av skam- och skuld känslor och rädsla är ovilliga att berätta om våldet och att söka hjälp. Sexuellt våld eller utnyttjande som inträffat i en nära relation är särskilt svårt att föra på tal. De anställda inom vården kan inte alltid tyda tecken eller antydningar om våld och har inte heller alltid förmågan att förstå fenomenet om det döljs av andra problem, t.ex. alkohol- eller narkotikamissbruk eller psykiska problem. Likaså blir barnmisshandel eller våld mot unga, äldre och handikappade ofta ouppmärksammat och offren utan hjälp.

Eftersom servicesystemet inte anger någon ansvarsfördelning i våldsfrågor hamnar hela frågan ofta i skymundan bakom andra problem som är lättare att hantera. Ingripandet i våld förutsätter multiprofessionellt samarbete, länkar mellan olika tjänster och effektivt informationsutbyte.

Våld är en stor hälsorisk och föranleder kostnader både för individen, familjen och för samhället. Enligt en undersökning som gjordes år 2001 i Tavastehus, en medelstor kommun i Finland, var kostnaderna för våld mot kvinnor 1,2 miljoner euro per år. En femtedel av dem var vårdkostnader, över hälften tillföll socialväsendet och en dryg fjärdedel rättsväsendet. På nationell nivå beräknas de omedelbara kostnaderna vara 91 miljoner euro. Också ur nationalekonomisk synvinkel är det angeläget att förebygga våld.

I Finland togs våld i nära relationer och inom familjen upp i samhällsdebatten så sent som på 1990-talet. År 1997 inleddes ett nationellt projekt för förebyggande av våld mot kvinnor och därmed ökade medvetenheten om hur omfattande och mångfacetterade problem det är fråga om. Man observerade också brister i förebyggandet av våld och tillgången till tjänster samt

att social- och hälsovårdspersonalen inte alltid hade tillräcklig kompetens för att ingripa i problemet.

Som ett delprojekt till Utvecklingsprojektet för det sociala området 2004–2007 fortsatte man att utveckla tjänsterna för dem som upplevt våld i nära relationer eller inom familjen i syfte att göra tjänsterna till en del av social- och hälsovårdens baservice. Till hjälp för kommunerna publicerade Social- och hälsovårdsministeriet i slutet av år 2005 handboken "Vem angår våldet? (SHM, Handböcker 2005:11). Kommunens handbok om förebyggande av våld i par- och närrelationer". Handboken skrevs till ett redskap för kommuner och regioner för förebyggande av våld i par- och närrelationer. I slutet av år 2007 hade över hälften av Finlands kommuner eller regioner utarbetat eller höll på att utarbeta handlingsprogram för förebyggande av våld, och arbetet hade gått framåt.

Inom servicesystemet finns det fortfarande brister i tjänsterna för våldsoffer, barn och unga som varit vittne till våld och personer som själva miss-handlat en närstående. Det finns luckor i systemet och lokala skillnader i serviceutbudet. Man har inte heller lyckats åstadkomma permanenta lösningar.

Våldsproblem bör förebyggas effektivare än hittills och det är viktigt att man ingriper så tidigt som möjligt. Det är också viktigt att olika verksamhetsmodeller och praxis som tagits fram inom ramen för projekten införlivas som en bestående del av social- och hälsovårdens bas- och specialtjänster samt att verksamhetens omfattning och kontinuitet tryggas.

Det finns goda möjligheter att målmedvetet förebygga våld i nära relationer och inom familjen eftersom kommun- och servicestrukturreformen kommer att leda till nya serviceformer. Redan från början kan förebyggandet av våld och ett tidigt ingripande i våldsproblem göras till en uppgift för det gemensamma samverkansområdet för den kommunala social- och hälsovården.

Kommunerna svarar också i framtiden för ordnandet av tjänster inom social- och hälsovården. De ska se till att dessa rekommendationer efterföljs både i deras egna tjänster och i tjänster som skaffas av andra, till exempel privata serviceproducenter.

REKOMMENDATIONERNAS SYFTE OCH MÅL

Rekommendationerna anger riktlinjerna för det förebyggande arbetet mot våld som genomförs inom ramen för social- och hälsovårdstjänsterna i kommuner, samverkansområden som bildas av dem samt i sjukvårdstrikten.

Målet med rekommendationerna är att

- medverka till att våld i nära relationer och inom familjen identifieras som ett allvarligt problem som måste åtgärdas så att våldet minskar i hela landet
- hjälpa social- och hälsovårdens organisationer, beslutsfattare och personal att utveckla rutiner och verksamhetsätt som bidrar till att minska våldet i nära relationer och inom familjen
- både i kommunerna och deras samverkansområden främja ett välkoordinerat och målmedvetet samarbete i förebyggandet av våld i nära relationer och inom familjen
- åstadkomma en situation där professionellt organiserad och koordinerad hjälp och service finns till hands inom social- och hälsovårdstjänsterna i ett tidigt skede och en tillräckligt lång tid för våldsutsatta personer, barn och unga som drabbats av familjevåld samt för förövare

DEFINITIONER

Våld i nära relationer och inom familjen orsakar skam- och skuldkänslor och rädsla. Våldet har en tendens att upprepas och bli grövre med tiden och det förekommer i alla socialgrupper och kulturer.

Våld inom familjekretsen har beskrivits genom ett flertal olika begrepp. I denna publikation används begreppet *våld i nära relationer och inom familjen*, vilket innefattar våld mellan familjemedlemmar samt våld i andra nära relationer där parterna är beroende av varandra. Ofta förekommer våld redan tidigt i en relation, men ibland i samband med eller efter att parförhållandet eller äktenskapet tagit slut. Förövaren kan vara antingen mannen, kvinnan eller båda och våldet kan rikta sig mot maken eller barnet/barnen. Även barn kan vara våldsamma mot varandra eller mot sina föräldrar. Vuxna barn som flyttat hemifrån kan vara våldsamma mot sina föräldrar.

Olika former av våld i nära relationer och inom familjen är:

- *fysiskt våld*: hotelser, slag, dra i håret, klatscha, sparka, knuffa, strykningsförsök samt användning av egg- eller skjutvapen
- *psykiskt våld*: hotelser, ringaktning, kränkande behandling, skymfa, nonchalera, isolera, kontroll och begränsning av socialt umgänge
- *”hedersrelaterat våld”* våld inom familjen eller släkten som avser att försvara hedersnormer och som bryter mot de mänskliga rättigheterna¹
- *andligt våld*: psykiskt våld med religiös dimension

¹ www.ahaa-avaimia.fi

- *sexuellt våld och utnyttjande*: våldtäkt, tvingande till samlag eller andra sexuella handlingar samt incest
- *könsstympning av flickor och kvinnor*²
- *ekonomiskt våld*: kontroll av användning av pengar, utpressning och beslagtagning av pengar
- *försummelse av vård och omsorg*: hårdhänt behandling och försummelse av fysiska eller psykiska grundbehov

Med förebyggande arbete eller insatser mot våld i nära relationer och inom familjen avses alla tre nivåer av förebyggande, dvs. förebyggande av våld i förväg, åtgärder som riktas till riskfaktorerna för våldsamt beteende samt insatser för att förbättra vården av och ställningen för våldsoffer.

² www.ihmisoikeusliitto.fi > kokoNainen

REKOMMENDATIONER TILL KOMMUNER OCH REGIONALA AKTÖRER

1 STRATEGISK STYRNING OCH PLANERING

1.1 Ansvar, ledning och arbetsfördelning

Kommunen fattar beslut om arbetsfördelningen mellan förvaltningarna när det gäller bekämpning av våld samt beslutar om vem som svarar för och leder det förebyggande arbetet.

Att förebygga våld är en uppgift för hela kommunen och samtliga förvaltningsgrenar. Tvärsektoriellt samarbete är nödvändigt. Kommunen fattar ett tydligt beslut om vem som koordinerar det förebyggande arbetet som en helhet och vem som svarar för vad.

Nämnden som svarar för social- och hälsovården ser till att en tvärsektoriell koordinerings- eller arbetsgrupp tillsätts i kommunen eller för ett större område som definierats enligt kommun- och servicestruktur-reformen. Gruppen svarar för att planera, koordinera och följa upp det förebyggande arbetet.

Gruppen består av representanter för olika förvaltningsgrenar, organisationer och församlingar. Den arbetar under tillsyn av nämnden som svarar för social- och hälsovården i kommunen.

Till varje kommun utnämns en person som bär huvudansvaret för det förebyggande arbetet. På större samverkansområden kan den ansvariga personen arbeta i huvudsyssla. Den ansvariga personen ser till att det tvärsektoriella och multiprofessionella arbetet fungerar friktionsfritt. Av personen förutsätts lämplig högskoleexamen inom hälsovården och det sociala området.

1.2 Handlingsprogram och -planer

Det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer och inom familjen ingår i kommunens välfärdsstrategi och säkerhetsplaner samt i verksamhetsplanerna för sådana social- och hälsovårdsorganisationer som arbetar med stora befolkningsunderlag.

Kommuner och deras samverkansområden ska före utgången av år 2009 införa strategiska riktlinjer och mål för det våldsförebyggande arbetet i sina välfärdsstrategier och säkerhetsplaner. Dessa mål kan ingå i strategierna antingen i form av särskilda handlingsplaner eller -program eller som separata kapitel.

Koordinerings- eller samarbetsgruppen för förebyggande av våld uppgör handlingsprogrammet och svarar för verkställigheten och uppföljningen av planen samt rapporteringen av resultaten.

I de kommunala planerna definieras ledningsansvaret för det tvärsektorieella arbetet, arbetsfördelningen mellan olika förvaltningsgrenar samt ansvaret för koordinering, uppföljning och utvärdering av den förvaltningsöverskridande verksamheten. Tyngdpunkter väljs samt åtgärder och resurser fastslås.

Målsättningar och åtgärder för det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer och inom familjen ingår i handlingsplanerna för sjukvårdsdistriktet och för de övriga social- hälsovårdsorganisationer som arbetar med stora befolkningsunderlag. De utvecklar verksamhetsmodeller för hur man ingriper i problem som orsakas av våld i nära relationer och inom familjen.

Organisationerna kommer överens om hur det förebyggande arbetet uppföljs och utvärderas. Våldsfrekvensen och kostnaderna för våld samt det praktiska genomförandet av verksamhetsplanen eller -programmet för förebyggande av våld utvärderas varje fullmäktigeperiod.

Social- och hälsovårdsministeriets handbok " *Vem angår våldet* (2005:7) samt en serie stordior ger faktakunskap till stöd för det förebyggande arbetet mot våld.

2 PERSONALENS PROFESSIONELLA BEREDSKAP

De anställda inom social- och hälsovården bör få ökade professionella kunskaper om hur våld i nära relationer och inom familjen ska förebyggas och hanteras. Vid personalutbildningen tar man hänsyn till behovet av särskild kompetens som krävs för att hjälpa personer som blivit offer för sexuellt våld eller utnyttjande.

Målet är att personalen inom social- och hälsovården både inom primärvården och specialiserade tjänster känner till de särdrag som är utmärkande för våld i nära relationer och inom familjen och att de lär sig arbetsmetoder för att kunna identifiera tecken på våld, ta upp frågan med klienten eller patienten och uppmuntra dem att söka vård och hjälp. Som bilaga till rekommendationen (bilaga 1) finns en checklista *Att föra våld på tal*.

Social- och hälsovårdstjänsterna bör också få ökade kunskaper i att identifiera sexuellt våld och utnyttjande. På samma sätt som andra former av våld bör även frågor om sexuellt våld bli en rutin inom vårdtjänsterna, i synnerhet på rådgivningsbyråer samt inom skol- och studenthälsovården.³

Oavsett om våldet är psykiskt, fysiskt eller till exempel sexuellt behövs det specialkompetens för att hantera de problem som uppstår. Arbetsgivarna bekostar och arrangerar möjligheter för social- och hälsovårdspersonalen att delta i fortbildning och kompletterande utbildning. Information och specialkunskap behövs bland annat för dem som arbetar på polikliniker, rådgivningsbyråer, skolhälsovården samt för läkare, skolkuratorer, hälso- och sjukvårdspersonal, socialarbetare, anställda på familjerådgivningar och skyddshem samt anställda inom hemhjälp, missbrukarvård och mentalvård.

Varje anställd ska alltid överväga vilka konsekvenser hans eller hennes ingripande kan ha på offrets säkerhet: är en åtgärd ägnad att öka eller tvärtom äventyra offrets säkerhet. För att kunna garantera offrets säkerhet måste de som arbetar med våldsoffer och våldsförövare fungera tillsammans och utbyta information med varandra.

Genom sina anställda tar det kommunala servicesystemet ansvar för offrets och barnens säkerhet.

³ Närmare mål och rekommenderade åtgärder mot sexuellt våld ingår i handlingsprogrammet Främjande av sexuell hälsa och fortplantningshälsa 2007–2011 (SHM:s publikationer 2007:17)

De anställda behöver också kunskaper om att arbeta i ett nätverk för att målmedvetet och långsiktigt hjälpa våldsoffren, förövarna och barn som blivit utsatta för våld i hemmet.

Kommuner, läroanstalter och andra instanser utvecklar tillsammans utbildning för ändamålet. Koordinerings- eller samarbetsgruppen för förebyggande av våld koordinerar och följer hur den kompletterande utbildningen genomförs i praktiken.

Vid sidan av utbildningen är det viktigt att sörja för det psykosociala välbefinnandet hos dem som arbetar med våldspröblem. De bör få regelbunden arbetshandledning för förebyggande av sekundär traumatisering.

3 TJÄNSTER SOM BEHÖVS

3.1 Förebyggande tjänster

Förebyggande tjänster utgör en del av ett fungerande serviceutbud.

Vad gäller barn och unga är det särskilt angeläget att utveckla den förebyggande verksamheten bland annat inom småbarnsfostran, skolmiljön och i barnets hemuppföstran där fysisk bestraffning enligt undersökningar fortfarande anses vara godtagbart. Det är viktigt att barn och unga redan tidigt fostras till attityder och livsmönster där våld inte accepteras.

För att förbättra sin beredskap att bekämpa våld behöver barn kunskap om sina egna rättigheter. De bör också kunna känna sig trygga och lära känna vilka inneboende färdigheter de själva har, kunskap om sina sexuella rättigheter och sin sexuella utveckling, information om barnmisshandel och risken för att råka ut för misshandel samt handlingsmönster och färdigheter som behövs i problemsituationer.

Uppfostran som syftar till ett våldsfritt beteende ger kunskaper och färdigheter som leder till förståelse för individens okränkbarhet och självbevarelse. Säkerhetsfostran ges vid mödra- och barnrådgivningscentraler, inom småbarnsfostran, förskoleundervisningen samt i skol- och studenthälsovården.⁴ Säkerhetsfostran ska alltid ges med hänsyn till barnets ålder och utan

⁴ Lajunen K. mm. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Stakes 2005

att skrämman barnet. Lika viktigt är det att ge barnet tillräckliga färdigheter att använda de moderna medierna på ett tryggt sätt och att utnyttja deras positiva möjligheter samt att dela kunskap om de risker som användningen av Internet kan leda till. Det väsentliga är att säkerhetsfostran är koordinerad samt att den inleds så tidigt som möjligt och upprepas av olika vuxna som har en roll i barnets liv.

Rekommendationerna till åtgärder för förebyggande av våld och utnyttjande ingår i handlingsprogrammet Främjande av sexuell hälsa och fortplantningshälsa 2007–2011 (SHM:s publikationer 2007:17)

Mödra- och barnrådgivningar använder ett screeningtest för gravida och nyförlösta kvinnor för att upptäcka eventuella fall av våld i parrelationen. Mer information finns i Social- och hälsovårdsministeriets Handbok *Barnrådgivningen som stöd för barnfamiljer* (2005:12).

Kommuner, deras samverkansområden och sjukvårdsdistrikten utvecklar praxis för identifiering av våld och tar i bruk sällningsredskap som lyfter fram erfarenheter av våld och möjliggör ett tidigt ingripande.

3.2 Tjänster för våldsoffer

Kommunerna eller deras samverkansområden har en handlingsmodell för arbetet mot våld som innehåller förebyggande verksamhet, service med låg tröskel, akuttjänster, såsom skyddshem och krishjälp, tjänster som är specialiserade på förebyggande av våld samt långvarigt stöd och terapitjänster för människor med traumatiska våldsupplevelser.

Akuthjälp

Kommunerna eller deras samverkansområden har tillgång till adekvata och professionellt ledda skyddshem. Enligt rekommendationer av Europarådets expertgrupp ska det finnas en familjeplats på skyddshem per 10 000 invånare. I Finland finns det ett behov av 500 nya familjeplatser på skyddshem. För närvarande är antalet cirka 120.

Vid hälsovårdscentralernas och sjukhusens mottagnings-, vård- och serviceverksamhet bör man se till att klienter som akut söker hjälp efter att ha blivit utsatta för våld snabbt får krishjälp och stöd i den kris som våldet orsakat. På olika nivåer av servicesystemet ska det finnas beredskap att möta och hjälpa personer som blivit utsatta för sexuellt våld.

Akuta våldssituationer i nära relationer och inom familjen möts av socialvårdens jour. Socialarbetaren ska verka i ett nära samarbete med polisen och på det sättet se till att den familjemedlem som blivit utsatt för våld får hjälp och vård.

Handlingsmodeller som skapats för akuta situationer säkerställer att samarbetet och kunskapsutbytet mellan myndigheter och andra aktörer fungerar. Vårdkedjorna för dem som drabbats av sexuellt våld bör organiseras per sjukvårdsdistrikt. Även pojkar och män som blivit föremål för sexuellt våld bör beaktas i stöd- och vårdarrangemangen. Minderåriga offer bör alltid få barnskyddsutredning och psykiatrisk bedömning. Offrets behov av psykosocialt stöd bör kartläggas samt stödåtgärder och uppföljning ordnas. Offret bör också ges skriftliga anvisningar till stöd för honom eller henne att komma över det inträffade.⁵

Tjänster som specialiserar sig på förebyggande av våld

Enligt lagen om en kommun- och servicestrukturreform (169/2007, 6 §) ska samkommuner med brett befolkningsunderlag inom sitt område främja beaktandet av hälsa, funktionsförmåga och social trygghet. Detta innebär att samkommunen har hand om tillgången till sådana tjänster som förutsätter speciell kompetens i förebyggande av våld. De nuvarande tjänsterna är utspridda och bristfälliga, vilket har lett till att våldsoffer och -förövare inte får den hjälp de behöver. Det är därför ändamålsenligt att sammanslå den särskilda kompetensen så att våldsoffret och förövaren direkt kan få tillgång till sådan service där det finns kompetens för förebyggande insatser och dit andra aktörer direkt utan tidsbeställning kan remittera både offret och förövaren. Inom dessa tjänster bör man på ett övergripande sätt kunna bedöma offrets och förövarens säkerhet, behov av hjälp och stöd samt koordinera all den service som behövs på ett sätt som underlättar mottagandet av hjälp och säkerställer en fungerande vårdkedja. Specialtjänster för förebyggande av våld kan produceras i samband med befintliga tjänster eller i en särskild enhet som bildas för ändamålet.

Långvarigt stöd och terapi

Primärvården har en nyckelroll i att identifiera traumabetingade psykiska störningar och deras psykosociala följder. I kommunen eller på ett större område ska sakkunnigt långvarigt stöd samt individuell terapi eller grupp-

⁵ Mer information i handboken: Sirpa Taskinen (red.) 2003. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Rekommendationer av en expertgrupp till anställda inom social- och hälsovården. Stakes. Handböcker 55, 2003.

terapi ordnas för offer som traumatiserats av våld i syfte att hjälpa dem att bearbeta och övervinna sina traumatiska upplevelser. Även de som lider av kroniska symtom på grund av sexuellt våld måste ha tillgång till psykiatrisk konsultation och terapi. Stöd och terapi kan erbjudas inom ramen för hälso- och sjukvården eller inom de specialtjänster som fokuserar på förebyggande av våld och som ordnas bland annat av olika aktörer inom den tredje sektorn. Hjälpn måste kunna ges utan dröjsmål.

Vi rekommenderar att kommunerna organiserar antingen öppna eller slutna diskussionsgrupper och stödgrupper för personer i samma situation. Verksamheten kan ordnas i samarbete mellan social- och hälsoväsendet, församlingarna och olika organisationer.

De särskilda behoven hos invandrare och etniska minoriteter beaktas när tjänster och stödservice organiseras. Mer information finns i Social- och hälsovårdsministeriets handbok (2005:15) *Invandrarkvinnor och våld*.

3.3 Tjänster för barn och unga som utsatts för våld

Förebyggande av våld som riktar sig mot barn och unga, tidigt ingripande samt tryggad service utgör ett av social- och hälsovårdens prioriterade områden.

I kommuner, deras samverkansområden och inom sjukvårdsdistrikten ska handlingsmodeller och fungerande praxis skapas som möjliggör ett tidigt ingripande i våld mot barn och unga samt ger redskap att hantera och avhjälpa problem som orsakats av våld.

De anställda inom social- och hälsovården ska vara medvetna om och kunna identifiera riskfaktorer och signaler som tyder på att ett barn utsatts för våld.⁶ De anställda ska på det sätt som barnskyddslagen förutsätter tidigt ingripa i familjens situation om våld, barnmisshandel eller utnyttjande av barn upptäcks eller om barnet har vittnat våldsbeteende till exempel i samband med skilsmässa- eller vårdnadstvister. I samband med att polisen kallats till ett hem bör man se till att familjens barn och unga får skydd i enlighet med barnskyddslagen. Det bör finnas färdigt överenskomna rutiner för myndighetssamarbete under alla tider på dygnet.

Barnskyddsinstitutioner och -enheter samt familjevårdsenheter effektiviserar behandlingen av problem som orsakats av våld. Eventuella erfaren-

⁶ Paaivilainen Eija, Flinck Aune. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Hoitotyön suosituksset. Hoitotyön tutkimussäätiö. www.hotus.fi

heter av våld hos barn som placerats utom hemmet bör utvärderas och dessa barn och unga erbjudas undersökning och vård enligt behov.

Tjänster för barn och unga som utsatts för våld bör tryggas för att ge dem möjlighet att bearbeta sina problem. Barnskyddslagen (15 §) som trädde i kraft i början av år 2008 innehåller en förpliktelse om att i brådskande ordning ge akutvård, krishjälp och tillräckligt långvariga terapitjänster för barn och unga. Plats på skyddshem samt annan specialservice bör finnas till hands även för barn och unga. Det behövs en fungerande praxis för kunskapsutbyte och samarbete mellan barnens och de ungas familjer, myndigheter och andra aktörer.

3.4 Tjänster för äldre, handikappade och utvecklingsstörda som utsatts för våld

Tjänster för äldre, handikappade och utvecklingsstörda som blivit utsatta för våld i nära relationer eller inom familjen bör utvecklas och göras mer tillgängliga.

De som arbetar inom social- och hälsovårdstjänsterna upptäcker och identifierar risker för våld i de äldres, handikappades och utvecklingsstördas livssituationer samt ingriper i dem i ett tidigt skede.

Det är en uppgift för social- och hälsoväsendets ledning och verksamhetsenheternas ansvariga personer att skapa tydliga handlingsmodeller både för hemvården och i kommunala och privata vård- och serviceenheter för identifiering av och ett tidigt ingripande i våld. Dessa enheter bör också ha multiprofessionella samarbetsformer för att förebygga våld, vanskötsel, misshandel eller utnyttjande av äldre, handikappade och utvecklingsstörda.

När det gäller klienter i närståendevård följer de anställda deras helhetsituation under vårdmottagningar och hembesök. Om våld upptäcks i en vårdrelation där klienten sköts av en närstående görs en bedömning av förutsättningarna för närståendevård och vådarrangemangen ändras vid behov. Genom att utveckla servicehandledningen kan våldsoffret erbjudas handledning och rådgivning samt hjälp med att omorganisera sin vård.

Äldre, handikappade och utvecklingsstörda som blivit utsatta för våld, vanskötsel eller misshandel har lika stor rätt till specialtjänster som andra våldsdrabbade människor. Deras särskilda behov ska också beaktas i tjänsterna.

3.5 Hjälp för våldsbenägna personer

Personer som brukar våld mot familjemedlemmar eller andra närstående bör få stöd och hjälp med att bemästra sin våldsbenägenhet och ta ansvar för sina gärningar.

Våldet minskar när den våldsbenägna personen upphör att utöva våld. Ett villkor för arbetet med förövaren är att han själv tar ansvar för sitt beteende. Arbetet med förövaren får inte ske på bekostnad av offrets säkerhet. Arbetet med dem som brukat våld mot sina närmaste får inte äventyra våldsoffrens säkerhet.

Personer som brukar våld mot sina familjemedlemmar eller andra närstående bör få ökade möjligheter till långsiktig hjälp samt stöd och vård för att bemästra sitt våldsamma beteende. Alla myndigheter som bemöter dessa personer bör uppmuntra dem att söka hjälp för sitt problem.

Samarbetet och kunskapsutbytet mellan myndigheter bör förbättras i syfte att hjälpa personer som brukar våld.

När en klient eller patient inom social- eller hälsotjänsterna upptäcks ha brukat våld rapporteras detta med klientens medgivande till de tjänster/enheter som specialiserat sig på det våldsförebyggande arbetet i kommunen eller det kommunala samverkansområdet. Serviceenheten tar kontakt med personen inom 24 timmar samt bedömer både förövarens och offrens samt eventuella barns säkerhet och hjälpbehov.

Inom det sociala arbetet, missbrukarvården, avgiftningsvården, läkarnas och hälsovårdarnas mottagningar samt inom företagshälsovården utvecklas beredskapen att identifiera eventuellt våldsamt beteende hos klienten eller patienten. Det behövs effektivare metoder för att föra saken på tal. Genom en bättre servicehandledning kan klienten eller patienten aktivt uppmanas till att söka hjälp.

De som arbetar med missbrukare bör göra en aktiv insats för att ingripa i våldsamt beteende. Servicekedjorna inom missbrukarvården behöver ökad sakkunskap för att hjälpa människor som tillgriper våld. Inom avgiftningsvården, på A-kliniker, i rehabiliteringsenheter för missbrukare samt inom andra serviceformer för missbrukare bör personalen ges ökade kunskaper i att hantera och hjälpa personer som betar sig våldsamt.⁷

⁷ Mer information i publikationen Koko perhe kierteessä. Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. Selvityksiä 2007:27.

Kommuner eller deras samverkansområden utvecklar olika behandlingsprogram för att bryta det våldsamma beteendet hos personer som brukar våld. Kommunerna ser till att servicen utvecklas antingen lokalt eller regionalt i samarbete med organisationer och andra aktörer så att den motsvarar befolkningens behov. Behandlingsprogrammen ska vara tillräckligt långvariga och innehålla en uppföljning av resultaten.

4 MEDBORGARAKTIVITET FÖR ATT FÖREBYGGA AVVÅLD

Frivilliga organisationer, församlingar och myndigheter sluter upp kring våldsförebyggandet.

Målet är att frivilliga organisationer, församlingar och andra sammanslutningar främjar medvetenheten om våldet som en företeelse i närsamhället och medverkar till att skapa ett attitydklimat som tar avstånd från våld. Om våld i nära relationer och inom familjen förekommer i deras medlemskår informeras dessa medlemmar om tillgänglig service och stödformer och hjälp och stöd erbjuds både offer och förövare.

Den offentliga sektorn fungerar regionalt och lokalt tillsammans med frivilliga organisationer, församlingar och andra sammanslutningar och skapar verksamhetsförutsättningar för dem att bekämpa våld i nära relationer och inom familjen. Den offentliga sektorn erbjuder även stödpersonsverksamhet och annat frivilligt arbete för ingripande i våld. Det rekommenderas att frivilliga organisationers förebyggande insatser införlivas med det övriga arbetet för hälsa och välbefinnande hos befolkningen på orten.

5 DOKUMENTATION OCH STATISTIKFÖRING

Inom social- och hälsovårdens klient- och patientarbete bör man förbättra dokumentationen och statistikföringen av våld i nära relationer och inom familjen.

Problem som orsakats av våld samt eventuella skador och sjukdomar antecknas i social- och hälsovårdens klient- och journalhandlingar samt i klientdatasystemet. Statistikföringen av skador och sjukdomar orsakade av

våld samt statistiken över förekomsten av våld utvecklas enligt nationella anvisningar. Utvecklingsarbetet färdigställs enligt planerna år 2011.⁸

I jourarbetet, inom akutvården och på polikliniker nedtecknas vålds-episoder och offrets skador på ett entydigt och detaljerat sätt. För en eventuell rättslig behandling av ärendet är det särskilt viktigt att problemet diagnostiseras och dokumenteras noggrant genast i det akuta skedet. I dokumenteringen av skadorna används de s.k. PAKE-blanketterna för redovisning av misshandel med hjälp av kroppskarta.

På ett särskilt ställe i vård- och serviceplanen antecknas de händelser och observationer som gäller klientens eller patientens upplevelser av våld i en närrelation eller inom familjen. Likaså antecknas åtgärder som vidtas för att hjälpa klienten eller patienten samt eventuell plats för fortsatt vård.

Det är ytterst viktigt med tanke på de fortsatta åtgärderna att alla observationer om våld eller misshandel omsorgsfullt dokumenteras i samtliga service- och vårdenheter.

6 INFORMATION OCH PÅVERKAN

Inom social- och hälsovårdens förvaltningsområde genomförs informations- och kampanjverksamhet för förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen och för att minska de problem som våldet medför. I all kommunal verksamhet framhålls betydelsen av icke-våldsamma handlingsätt.

I kommunerna bör den viktigaste värderingen vara en verksamhetskultur där våld inte accepteras och där människor respekteras och där verksamhetskulturen bygger på samverkan och förhandlingar.

Kommunen erbjuder faktakunskap och rådgivning om våld i nära relationer och inom familjen samt om var man kan söka hjälp och stöd. Information ges på kommunernas webbplatser, servicehandböcker och broschyrer. Dessutom ska verksamhetsenheterna ge handledning och rådgivning som baserar sig på det aktuella läget i kommunen. Invandrare och personer som tillhör olika etniska minoriteter ska informeras på sitt modersmål.

Kommunerna och deras samverkansområden bör genomföra kampanjer och andra evenemang mot våld i samarbete med organisationer, för-

⁸ Arbetet sker som en del av datateknologiprojektet inom det sociala arbetet som utvecklar socialvårdens klientdatasystem.

samlingar och andra aktörer. Kampanjerna bör även åskådliggöra risken för sexuellt våld. Kampanjer är ägnade att stärka attityderna mot våld och skapa beteendemönster där våld inte accepteras.

Social- och hälsovården arbetar tillsammans med andra aktörer för ett åsiktsklimat som ställer sig negativt till våld samt framhåller att personer som brukar våld själva är ansvariga för sitt beteende. I den allmänna debatten och olika ställningstaganden framhålls tydligt att våld i en närrelation eller inom familjen inte är en privatsak utan ett brott som förövaren ska ta ansvar för.

Social- och hälsovården har sitt ansvar för våldsoffrets och barnens säkerhet.

Inom social- och hälsovården förbinder man sig att genomföra informationsverksamhet och påverka människors åsikter för att minska våld i nära relationer och inom familjen och de problem som våldet medför. Inom förvaltningsområdet ordnas forum och tillställningar där våldsförebyggande aktiviteter diskuteras.

Ärendet tas upp i de offentliga debattkanalerna som medierna erbjuder och som används till att informera om de tjänster som finns till förfogande, våldssituationen i kommunen och regionen samt de förebyggande insatserna, sätten att ingripa i problemet och möjligheterna att få hjälp.

De anställda inom social- och hälsovården bör föra fram budskapet om att våld i nära relationer och inom familjen är ett omfattande samhällsproblem.

UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING AV EFFEKTERNA

Kommunernas och samkommunernas ledning har ansvaret för måluppfyllelsen, uppföljningen och utvärderingen.

Kommunerna och samkommunerna följer hur målen uppnås och åtgärderna verkställs samt rapporterar resultaten i samband med rapporterna om den övriga verksamheten.

På nationell nivå styrs och utvärderas det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer och inom familjen av social- och hälsovårdsministeriet, Kommunförbundet, Stakes och länsstyrelserna. Uppföljningen av rekommendationernas effekter görs under år 2011.

Förekomsten av våld och det förebyggande arbetets resultat uppföljs nationellt som en del av uppföljningen av programmet för den inre säkerheten samt inom ramen för länsstyrelsernas utvärdering av bastjänsterna.

KÄLLITTERATUR

Länsstyrelsen i Södra Finlands län

Päätöksellä väkivaltaa vastaan. Etelä-Suomen läänin Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäisy 2004–2007 –hankkeen loppuraportti. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja STO 6/2007.

Turvallinen lapsuus -käsikirja. Kouvolan seudun päiväkotimallit avuksi perheväkivallan ehkäisytyöhön. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 121/2007.

PAKE (misshandels- och kroppskarta). Helsingfors 2006.

[http://www.laaninhallitus.fi/lh/etela/sto/home.nsf/pages/1498EDC9E1753383C22570A80027DF38/\\$file/PAKE_sv.pdf](http://www.laaninhallitus.fi/lh/etela/sto/home.nsf/pages/1498EDC9E1753383C22570A80027DF38/$file/PAKE_sv.pdf)

Länsstyrelsen i Östra Finlands län

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy osaksi arjen turvallisuutta. Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 122/2006.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyhankkeen Itä-Suomen läänin loppuraportti. Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 142/2007.

www.laaninhallitus.fi

Länsstyrelsen i Lapplands län

”Hellan ja hangen välissä” -selvitys Lapin läänin lähisuhde- ja perheväkivaltapalveluista. Lapin lääninhallituksen julkaisusarja 3/2005.

www.laaninhallitus.fi

Länsstyrelsen i Västra Finlands län

www.laaninhallitus.fi

Länsstyrelsen i Uleåborgs län

Oikeus ja kohtuus. Viranomaisyhteistyön mahdollisuudet ja rajoitteet lähisuhdeväkivallan ilmitulossa ja ehkäisemisessä. Oulun lääninhallituksen julkaisuja 115/2007.

www.laaninhallitus.fi

Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården Stakes

- Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti: Elämä ilman pelkoa. Keino- ja kouluille puuttua pari- ja lähisuhdeväkivaltaan, Hamina 2002.
- Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti: Rap – raiskatun akuuttiapu, Seksuaalista väkivaltaa kokeneen tutkimus ja hoito terveydenhuollon toimipisteissä. 2002.
- Lajunen K. ym. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Stakes 2005
- Sirpa Taskinen (red.) 2003. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijatyöryhmän suosituksia sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Stakes. Oppaita 55.

Social- och hälsovårdsministeriet

- Vem angår våldet? Kommunhandbok och en serie stordior för det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer och inom familjen. Handböcker 2005:7, Helsingfors 2005.
- Hela familjen i en ond cirkel. Våld i närrelationer och alkohol. Rapporter 2007:27.
- Kvalitetsrekommendation för skolhälsovården. Handböcker 2004:8, Helsingfors 2004.
- Samordning av arbetet för att förebygga våld i närrelationer och inom familjen samt centralisering av kompetens. Utredningar 2006:82, Helsinki 2006.
- Barnrådgivningen som stöd för barnfamiljer. Handbok för personalen. Handböcker 2005:12, Helsingfors.
- Främjande av sexuell hälsa och fortplantningshälsa. Handlingsprogram 2007–2011. Publikationer 2007:17.
- Invandrarkvinnor och våld. Handbok till hjälparbete inom social- och hälsovården. Handböcker 2005:15, Helsingfors 2005.

ATT FÖRA VÅLD PÅ TAL – EN CHECKLISTA

ATT FÖRA VÅLD PÅ TAL

- Som anställd i din vårdenhet har du en nyckelroll när det gäller att förebygga och ingripa i våld i nära relationer och inom familjen: du är den första länken i den process som kan avbryta våldscirkeln. Denna lilla minneslista är ett redskap för dig och hjälper dig att få kontakt med klienten i svåra situationer och att föra våld på tal. Mötet med klienten går inte nödvändigtvis till i den ordning som står på listan. Då kan du använda listan så att ert samtal blir ledigt och naturligt.
- Var alltid öppen och ärlig och visa medkänsla för klienten. Du har rätt att tala om vad som är rätt och vad som är fel. Försäkra dig om att klienten förstår vad du säger och att du förstår klientens berättelse. Ta med en tolk vid behov. Låt aldrig en medföljande släkting eller bekant tolka för klienten. Möt klienten så att hon kan tala till dig och din arbetskamrat utan närvaro av andra.
- Situationerna varierar. Det är möjligt att klienten trots dina misstankar inte vill berätta om sina upplevelser av våld. Då bör du ge klienten en ny mottagningstid. Kom också ihåg att du kan vara skyldig att anmäla brottet (t.ex. barnskyddslagen, klientlagen).
- Dokumentera klientsituationen och berätta alltid för klienten vad du skriver upp. Detta är viktigt eftersom materialet kan utgöra ett av de viktigaste dokumenten i en omvårdnads- och umgängestvist.
- Kontrollera vilka tjänster som finns till buds i regionen. Lämna aldrig klienten ensam i sin situation om lämpliga tjänster inte finns till förfogande. Boka en ny tid för klienten.
- Som stöd för minneslistan rekommenderas litteraturen "Parisuhdeväkivalta puheeksi – opas terveydenhuollon ammattihenkilöstölle äitiyshuollossa ja lasten terveystalveissa" <http://www.hyvan.helsinki.fi/daphne/vakivalta.pdf> samt webbplatsen www.nettiturvakoti.net. Läs informationen på webbplatsen före och efter att du mött någon som eventuellt är offer för eller förövare av våld.

När du samtalar med någon som eventuellt har utsatts för våld...

- Fråga direkt om våld förekommit.
- Lyssna öppet och visa medkänsla.
- Se till att den eventuella förövaren inte är på plats.
- Berätta att våld förekommer i mycket varierande former.
- Ta ställning till våldet: tala om för klienten att våldshandlingar är kriminella och att du ha anmälningsskyldighet om vissa slags brott
- Tala om för klienten att våld och gräl är helt olika saker och att våldet sannolikt fortsätter om någon inte ingriper i det.
- Ta reda på klientens egna erfarenheter och uppfattningar om våld.
- Tala om för klienten var hon kan få hjälp och följ med henne till den serviceenhet som kan hjälpa henne. Boka en ny tid vid behov.
- Gör en bedömning av våldsoffrets och familjens omedelbara säkerhetsbehov. Kontrollera att det är tryggt för klienten att återvända till sitt hem.
- Gör en säkerhetsplan tillsammans med klienten.

När du samtalar med någon som eventuellt har betett sig våldsamt...

- Fråga direkt om våld förekommit (närvaro av en annan anställd rekommenderas).
- Lyssna öppet och visa medkänsla.
- Berätta att våld förekommer i mycket varierande former.
- Ta ställning till våldet: berätta att våldshandlingar är kriminella och att du ha anmälningsskyldighet om vissa slags brott. Tala om för klienten att våldets följder är förödande både för våldsoffren, de andra familjemedlemmarna och för klienten själv.
- Tala om för klienten att våld och gräl är helt olika saker och att våldet sannolikt fortsätter om någon inte ingriper i det.
- Visa intresse och ta reda på klientens egna erfarenheter och uppfattningar om våld.
- Tala om för klienten var han kan få hjälp och följ med honom till den serviceenhet som kan hjälpa honom. Boka en ny tid vid behov.
- Gör en bedömning av familjemedlemmarnas säkerhet och hjälpbehov. Handla enligt bedömningen och fråga vilken uppfattning klienten själv har om de andra familjemedlemmarnas säkerhet vid den aktuella tidpunkten.

FÖREKOMSTEN AV VÅLD I PARRELATIONER OCH INOM FAMILJER

Våld med dödlig utgång

Dödsfall till följd av våld är vanliga i Finland jämfört med andra västeuropeiska länder. Antalet brott mot liv är fortfarande cirka dubbelt så stort jämfört med medeltalet bland Europeiska unionens medlemsländer. Årligen dör 21 kvinnor till följd av våld i parrelationen (medeltalet för perioden 2002–2006). Under samma period dödades 28 barn under 15 år.

Våld som riktas mot kvinnor i parrelationen

Enligt den allmänna offerstatistiken i Finland riktas 90 procent av våldet inom parrelationen mot kvinnor. Enligt en undersökning som gjordes år 2005 har 20 procent av kvinnorna någon gång blivit utsatta för våld i sina nuvarande parrelationer. Årligen blir cirka 100 000 kvinnor utsatta för fysiskt eller sexuellt våld eller hotelser i sin parrelation.

Våld som riktas mot barn

Enligt en undersökning av FN som publicerades 2006 utsätts 61 000 barn i Finland för våld i sina familjer. Siffrorna är bland de högsta i Europa. Förbundet för mödra- och skyddshem har genomfört en enkätundersökning enligt vilken cirka en tredjedel av de barn som blivit vittnen till våld mellan sina föräldrar också själva blir utsatta för fysiskt våld i sina hem. I Centralförbundet för barnskydds undersökning accepterar en tredjedel av föräldrarna fysisk åga som uppfostringsmetod.

Varje år anmäls cirka 2 000 fall av barnmisshandel till polisen. Detta är endast toppen av isberget av allt våld som barn upplever i sina familjer. Antalet sexualbrott mot barn som kommit till polisens kännedom har fördubblats sedan år 2000. År 2006 registrerades cirka 1 000 sexualbrott mot barn under 15 år.

Våld mot äldre och handikappade

Det finns ingen nationell statistik om förekomsten av våld mot äldre och handikappade. Enligt studier som genomförts i olika länder misshandlas 4–6 procent av de äldre om man beaktar både försummelse av vård samt fysiskt, psykiskt och ekonomiskt våld.

Våld mot personer med invandrarbakgrund

År 2005 anmäldes 1 204 våldsbrott som riktats mot invandrarkvinnor. Av dessa fall var sex procent sexuellt våld, 72 procent annat våld och 22 procent hotelser om våld. Av fysiska våldshandlingar kunde 60 procent av fallen klassificeras som våld i nära relationer.

INTERNATIONELLT SAMARBETE FÖR FÖREBYGGANDE AV VÅLD I NÄRA RELATIONER OCH INOM FAMILJEN

Våldet kan betraktas som en människorättsfråga och som en jämställdhetsfråga mellan könen.

Internationella konventioner är juridiskt bindande för de stater som undertecknat och ratificerat konventionerna. Tillämpningen av dem övervakas genom en rapporteringspraxis. Tillämpningen övervakas i kommittéer som är underställda FN genom rapporteringar och besvärpraxis.

En deklaration eller rekommendation är ett dokument där de undertecknande staterna har uttryckt sitt godkännande av de mål och principer som ingår i dokumentet. En deklaration är moraliskt bindande, men inte juridiskt.

KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

De centrala konventionerna om mänskliga rättigheter har förhandlats inom Förenta nationerna (FN) och Europarådet (ER).

FN:s CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER SOM GÄLLER VÅLD MOT KVINNOR

Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor (1979)

- Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)
- målet är att främja en jämlik fördelning av mänskliga rättigheter även för kvinnor
- kvinnodiskrimineringskommittén övervakar hur konventionen följs

Konventionen om barnets rättigheter (1989)

- Convention on the Rights of the Child (CRC)
- innehåller minimikrav på skydd och välbefinnande för barn
- artikel 19 förpliktar konventionsstaterna att skydda barn mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp.
- efterföljandet av konventionen övervakas av FN-kommittén för barnets rättigheter.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (1966)

- International Convention on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)
- innehåller rättigheter som gäller bl.a. arbete, arbetsförhållanden, hälsa, boende, kost, utbildning och kultur
- en kommitté har till uppgift att övervaka att konventionen följs

FN:s CENTRALA KONVENTIONER OM VÅLD MOT KVINNOR

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna (1948)

FN:s deklaration om avskaffandet av våld mot kvinnor (1993)

- betydelsefull bl.a. vad gäller våld mot kvinnor inom familjen; definierar statens ansvar och förpliktelse att skydda kvinnor vilken förpliktelse är utvidgad till att gälla privatpersoner

Fjärde internationella kvinnokongressens slutdokument (den sk. Peking-deklarationen och handlingsprogrammet) från år 1995

WHO:s RESOLUTIONER

- WHA 49.25 (1996) (Förebyggande av våld som en del av folkhälsan)
- WHA 50.19 (1997) (Förebyggande av våld som en del av folkhälsan)
- WHA 56 (24) (2003) (Rapport av WHO:s sekretariat om implementering av rekommendationerna)
- WHO/EURO/Resolution kommittén för Europaregionen EUR/RC55/9, 10, 2005

EUROPEISKA UNIONEN OCH FÖREBYGGANDET AV VÅLD

- Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/73/EG om ändring av rådets direktiv 76/207/EEG om genomförandet av principen om lika-behandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran samt arbetsvillkor (det förnyade jämställdhetsdirektivet)
- Kommissionens meddelande till Europaparlamentet och rådet KOM (2006) slutliga 328. Åtgärder för ett tryggare Europa
- Rådets rekommendation om förebyggande av skador och befrämjande av trygghet. Kommissionens meddelande till Europaparlamentet och rådet KOM (2006) 329 slutlig 2006/0106 (CNS)

- Europaparlamentets och rådets beslut Nr 779/2007/EG/ 20.6.2007 om inrättande för perioden 2007–2013 av ett särskilt program för att förebygga och bekämpa våld mot barn, ungdomar och kvinnor och för att skydda våldsoffer och riskgrupper (Daphne III-programmet) som en del av det allmänna programmet Grundläggande rättigheter och rättvisa
- Rekommendationer av EU:s expertkonferens i Wien 1998, Jyväskylä 1999
- I EU:s färdplan mot jämställdhet 2006–2010 är våldet mot kvinnor ett av de prioriterade områdena
- EU:s riktlinjer ”Guidelines for the Promotion and Protection of the Rights of the Child” har godkänts 10.12.2007. Att motarbeta våld mot barn är det första prioriterade området i riktlinjerna.

Daphne-programmet

Förebyggandet av våld mot kvinnor och barn har fått ett betydligt stöd av Daphne-programmet som finansieras av Europakommissionen och vars första programperiod inleddes genom Europaparlamentets och rådets gemensamma beslut nr 293/2000/EG.

Daphne är unionens handlingsprogram som gäller åtgärder för att förebygga och bekämpa våld mot barn, unga och kvinnor. Den tredje programperioden började år 2007. Ett flertal finländska projekt har beviljats finansiering inom ramen för programmet.

EUOPARÅDET OCH FÖREBYGGANDE AV VÅLD

Rekommendation till medlemsstaterna av Europarådets ministerkommitté (2002/5) om skyddande av kvinnor mot våld.

Beslut av Europarådets 3:e toppmöte om genomförande av en europeisk kampanj för förebyggande av våld mot kvinnor.

Europarådets beslut om kampanj mot våld och kroppssaga mot barn.

Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp har godkänts 12.7.2007.

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIETS PUBLIKATIONER
ISSN 1236-2050

- 2008: 1 Urpo Kiiskinen, Tuulikki Vehko, Kristiina Matikainen, Sanna Natunen, Arpo Aromaa.
Terveyden edistämisen mahdollisuudet. Vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus.
ISBN 978-952-00-2503-8 (nid.)
ISBN 978-952-00-2504-5 (PDF)
- 2 Utarbetande av en datasäkerhetsplan. Handbok för verksamhetsenheter inom social- och hälsovården. (Bara på nätet).
ISBN 978-952-00-2507-6 (PDF)
- 3 Ikäihmisten palvelujen laatusuositus.
ISBN 978-952-00-2525-0 (inh.)
ISBN 978-952-00-2526-7 (PDF)
- 4 Kvalitetsrekommendation om tjänster för äldre.
ISBN 978-952-00-2527-4 (inh.)
ISBN 978-952-00-2528-1 (PDF)
- 5 National framework for high quality care and services for older people.
ISBN 978-952-00-2529-8 (pb)
ISBN 978-952-00-2530-4 (PDF)
- 6 Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2008–2011.
ISBN 978-952-00-2533-5 (nid.)
ISBN 978-952-00-2534-2 (PDF)
- 7 Näyttöpäätetyö. Valtioneuvoston päätöksen 1405/1993 soveltaminen ja vaikutukset työpaikoilla.
ISBN 978-952-00-2550-2 (nid.)
ISBN 978-952-00-2551-9 (PDF)
- 8 Nationella utvecklingsprogrammet för social- och hälsovården KASTE 2008–2011.
ISBN 978-952-00-2556-4 (inh.)
ISBN 978-952-00-2557-1 (PDF)
- 9 Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen.
ISBN 978-952-00-2586-1(nid.)
ISBN 978-952-00-2587-8 (PDF)
- 10 Rekommendationer om förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen. Identifiera, trygga och agera. Till social- och hälsovården för ledning och tillsyn av den lokala och regionala verksamheten.
ISBN 978-952-00-2588-5 (inh.)
ISBN 978-952-00-2589-2 (PDF)